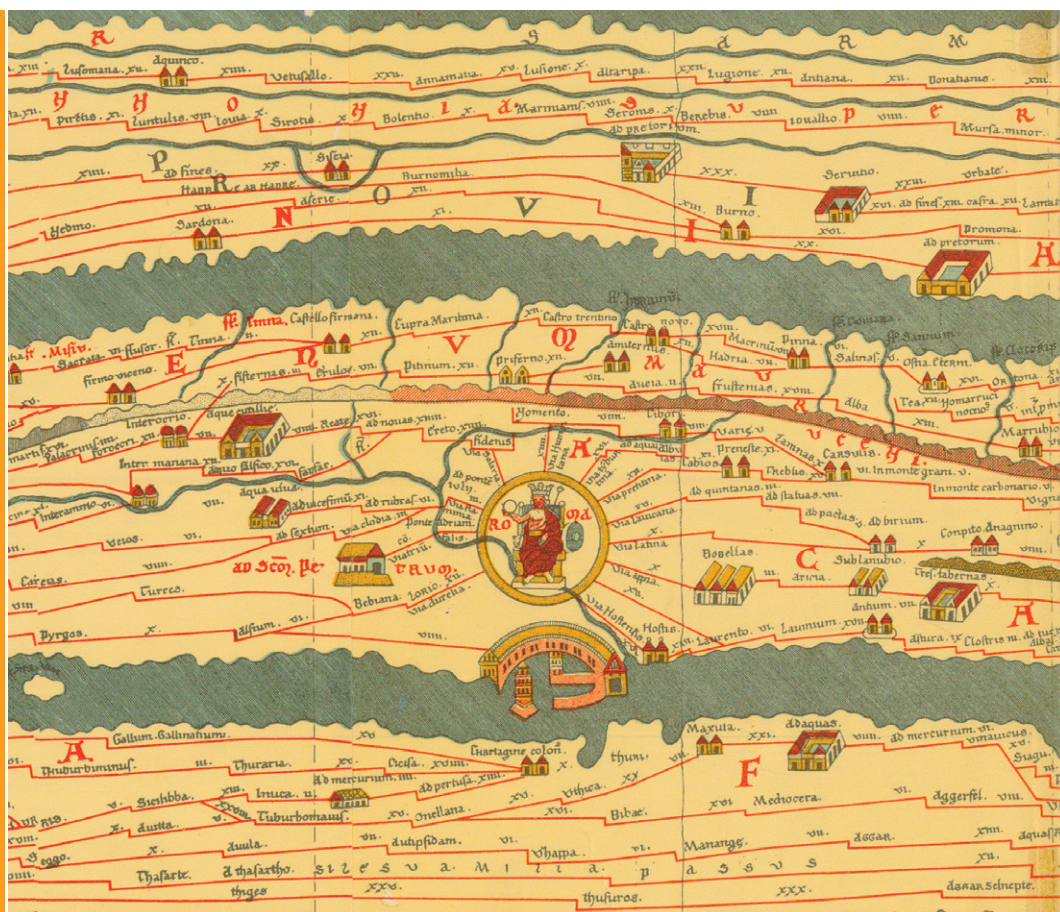
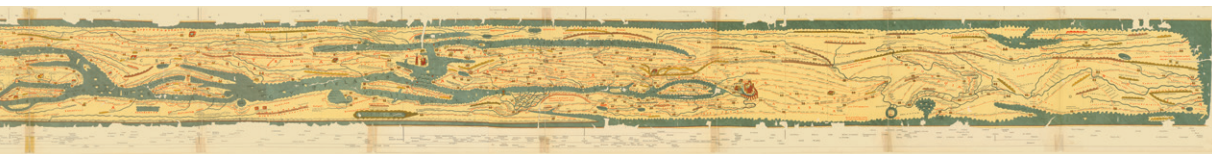

TABULA PEUTINGERIANA

Gornja Panonija, sjeverna Dalmacija, srednji dio Apeninskog poluotoka s Rimom u središtu i dio Sjeverne Afrike

Tabula Peutingeriana predstavlja srednjovjekovnu kopiju cestovne karte (itinerara) nastale još u rimskom razdoblju. Pretpostavlja se da je izvorni primjerak izradio kartograf Castorius u drugoj polovici 4. st., a srednjovjekovna kopija izrađena je u 13. ili 14. st. Tu kopiju pronašao je Konrad Celtes, knjižničar austrijskog cara Maksimilijana 1494. g., a 1508. g. naslijedio ju je Konrad Peutinger (1465. – 1547.), gradski bilježnik i kolekcionar iz Augsburga, po kojem je karta i dobila ime. Suvremeno tiskano izdanje karte objavio je Konrad Miller 1887. g.

Karta je izdužena u smjeru istok – zapad (33 x 670 cm) i podijeljena na 14 listova. Prikazuje poznati svijet iz perspektive Rimskog Carstva; od Britanskog otočja i Pirenejskog poluotoka na zapadu do područja današnje Indije na istoku te Sahare i Arapskog poluotoka na jugu. Iz srednjovjekovnog primjerka izgubljen je prvi list na kojem su prikazani Britansko otočje, Pirenejski poluotok i Maroko te je taj list rekonstruiran početkom 20. stoljeća. S obzirom na dimenzije karte, područja u meridionalnom smjeru često su vrlo stješnjena i položena međusobno vrlo blizu pa se nerijetko događa da se dva relativno udaljena područja nalaze neposredno jedan do drugoga (npr. Dalmacija i panonsko-peripanonski dio današnje Hrvatske).

S obzirom na namjenu i dimenzije karte, u prvi plan su stavljene cestovne prometnice, gradovi i važnija mjesta uz prometnice. Uz ceste su označene udaljenosti između gradova, a te se udaljenosti pokazuju relativno točnima i u današnje vrijeme. Gradovi, drugi temeljni element na karti, označeni su simbolima koji prikazuju dvije gradske kuće, ograđena dvorišta ili kule, dok su najvažniji urbani centri tog razdoblja (Rim, Konstantinopol i Antiohija) označeni posebnim simbolima s medaljonima. Uz gradove se mjestimično pojavljuju hramovi, crkve, svjetionici i drugi objekti koji su tada bili važne postaje ili orijentiri tijekom putovanja. Pojava nekih mjesta koja u 4. st. više nisu postojala (npr. Pompeji) pokazuje da je dio sadržaja preuzet iz ranijeg razdoblja.

Oblik teritorija, reljef, hidrografska mreža i more prikazani su s manjom detaljnošću i preciznošću te imaju orijentacijski karakter. Reljef nije prikazan kontinuirano, nego su pojedine istaknutije planine mjestimično prikazane skicama ili crtežima smeđe boje. U hidrografskoj mreži, prikazanoj plavom bojom, ističu se samo najveće i najvažnije rijeke, a koje su često u funkciji razgraničenja različitih regija. Primjerice, na području današnje sjeverne Italije detaljno je prikazana rijeka Po s većinom svojih pritoka, dok su istovremeno na području šireg panonsko-peripanonskog prostora označene tek tri paralelne rijeke (Sava, Drava i Dunav). Na slabije

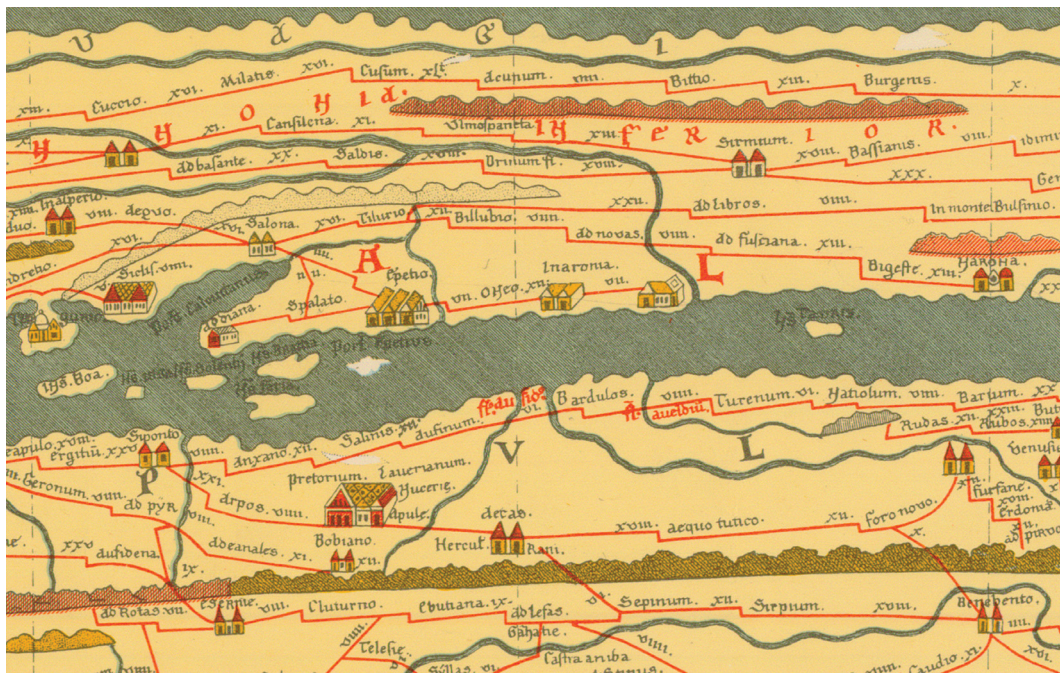

Sjeverni Jadran i dio današnje Slovenije

poznavanje hidrografske mreže, u uvjetima teškog i mukotrpnog putovanja, upućuje prikaz Save i Drave koje se međusobno spajaju na istoku i utječu u Jadransko more na području između *Spalata* (Splita) i *Narone*. Uz geografske sadržaje na karti se mjestimično pojavljuju oznake i/ili tekst koji upućuju na povijesne događaje. Primjerice, na području Sinaja (istočno od delte Nila) navodi se kako su po toj pustinji 40 godina hodala izraelska djeca pod vodstvom Mojsija (*Desertum ubi quadraginta annis erraverunt filii Israel ducente Moyse*).

Teritorij današnje Hrvatske izdužen je u smjeru istok-zapad i prikazuje se pod toponimima *Istria* (Istra), *Liburnia* i *Dalmatia* (Dalmacija) u primorskom dijelu te *Pannonia Superior* i *Pannonia Inferior* u kontinentalnom dijelu. U primorskom je dijelu prikazano više gradova, što upućuje na njihovu važnost i težište naseljenosti uz obale Sredozemnog mora, a navode se gradovi *Parentio* (Poreč), *Pola* (Pula), *Tarsatica* (Rijeka), *Senia* (Senj), *Iadera* (Zadar), *Burnum* (Ivoševci kod Kistanja), *Sardona* (Skradin), *Ragurio* (Trogir), *Salona* (Solin), *Spalato* (Split), *Narona* (Vid kod Metkovića) i *Epitauro* (Cavtat). Većina gradova je povezana dužobalnom prometnicom s *Tergestom* (Trstom), a na tu se cestu spajaju odvojci za istarske gradove i *Iaderu*. U panonsko-peripanonskom prostoru prikazano je znatno manje gradova te se simbolom i toponimom navode tek *Mursa Maior* (Osijek) i *Cornaco* (Sotin).

Unatoč netočnostima i prikazivanju sadržaja iz duljeg vremenskog razdoblja, *Tabula Peutingeriana* pruža izvanredan uvid u osnovne geografske odnose u kasnoantičkom razdoblju te omogućuje potpuniju rekonstrukciju urbane i prometne mreže.

Srednji Jadran i Donja Panonija

IZVORI:

- Lendering, J., n. d.: Peutinger map, <http://www.livius.org/pen-pg/peutinger/map.html> (3. 4. 2016.).
- Miller, K., 1887-1888: Tabula Peutingeriana (ca. 250), Prospectus tabulae, Pars I-XIV, http://www.hs-augsburg.de/~harsch/Chronologia/Lspost03/Tabula/tab_pe00.html (3. 4. 2016.).
- Nussli, C., 2007: The complete Tabula Peutingeriana - a Roman Road Map compared with a modern map, <http://www.euratlas.net/cartogra/peutinger/> (3. 4. 2016.).
- Prigodna izložba „Kartografija Zadra“ 24. i 25. rujna 2003., Gradska straža, Zadar, http://www.kartografija.hr/old_hkd/kartzadra/Katalog/Welser.htm (3. 4. 2016.).
- Talbert, R. J. A., 2010: Peutinger map: seamless whole, in color, with overlaid layers (WEB GIS), <http://peutinger.atlantides.org/map-a/> (3. 4. 2016.).

IVAN ŠULC I IVAN ZAGODA